

บทที่ 2

ทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับการทำโครงการ

1. กรอบทฤษฎีแนวความคิดเกี่ยวกับการพัฒนา (Concept of Development)

ความเป็นมาของแนวความคิดทางการพัฒนาประเทศ

การพัฒนาเป็นคำที่มีความหมายไม่แน่นอน กล่าวคือ แฝงไปด้วยค่านิยม (Value-Laden) และดูเหมือนจะผูกพันกับวัฒนธรรม (Culture-Bound) การพัฒนาจึงมีความหมายแตกต่างกันมากมายขึ้นอยู่กับบุคคล สังคม วัฒนธรรม และกาลเวลา เป็นต้น อย่างไรก็ตาม แนวความคิดโดยสรุปต่อไปนี้ แสดงให้เห็นถึงความเป็นมาของแนวความคิดแห่งการพัฒนา (มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, 2539, หน้า 93)

แนวความคิดแบบวิวัฒนาการ (Evolution)

นักสังคมศาสตร์ และ นักสังคมวิทยาในศตวรรษที่ ๑๙ ใช้คำว่า การพัฒนาเพื่ออธิบายประวัติศาสตร์ของมนุษย์ (Human History) เพราะเชื่อว่า มนุษยชาติเคลื่อนย้ายจากภาวะหนึ่งไปสู่อีกภาวะหนึ่งที่สูงกว่า (Higher Stage) ในทิศทางเดียวกัน (Unidirectional) และการเคลื่อนย้ายดังกล่าวทำให้ชีวิตมนุษย์มีความอุดมสมบูรณ์ขึ้น มีความแตกต่างกันมากขึ้น จำรอยขึ้นทั้งทางวัตถุ และวัฒนธรรม มีเหตุผลมากขึ้น ฯลฯ เป็นต้น โดยเหตุนี้ การพัฒนาจึงมีความหมายใกล้เคียงกับคำว่า ความก้าวหน้า (Progress) ซึ่งในบางครั้งมีการใช้คำทั้งสองแทนความหมายเดียวกัน

แนวความคิดแบบการเปลี่ยนแปลงทางสังคม (Social Change)

นักสังคมศาสตร์ในศตวรรษที่ ๒๐ เริ่มละทิ้งคำว่า การพัฒนาและความก้าวหน้า แล้วหันมาใช้คำว่า การเปลี่ยนแปลงทางสังคม (Social Change) เพราะมีความหมายเป็นกลางมากกว่า การพัฒนา คือ ไม่เกี่ยวข้องกับอดีตหรืออนาคตอันรุ่งโรจน์ แต่สนใจศึกษาการเปลี่ยนแปลงของปรากฏการณ์ (Phenomena) เช่น การจัดชั้นทางสังคม (Social Stratification) เพื่อหาสาเหตุของการเปลี่ยนแปลง ไม่ว่าจะเป็นการเปลี่ยนแปลงภายในสังคม (Change in Society) หรือการเปลี่ยนแปลงทั้งสังคม (Change of Society)

แนวความคิดแบบเศรษฐศาสตร์ (Economic)

แม้คำว่า การพัฒนาจะเลื่อนหายไปจากแนวความคิดทางสังคมศาสตร์ไปบ้าง แต่กลับได้ความนิยมในทางเศรษฐศาสตร์ เพื่อใช้สำหรับจำแนกประเทศต่าง ๆ ตามดัชนีบ่งชี้ (Index) บางตัว เช่น รายได้ประชาชาติ กล่าวคือ มีการเรียกประเทศที่มีรายได้ประชาชาติสูงกว่าว่าเป็นประเทศพัฒนาแล้ว และเรียกประเทศที่มีรายได้ประชาชาติต่ำกว่าว่าด้อยพัฒนาหรือกำลังพัฒนา ดังนั้น การพัฒนาจึงหมายถึง การเพิ่มค่าของกลุ่มดัชนีบางตัวที่ใช้วัด จึงแทบจะมีความหมายเดียวกับคำว่า ความเป็นอุตสาหกรรม (Industrialization) ความทันสมัย (Modernization) หรือความเจริญทางเศรษฐกิจ (Economic Growth) การพัฒนาในที่นี้จึงมีความหมายแคบกว่าการเปลี่ยนแปลงทางสังคม

แนวความคิดแบบการปฏิบัติการทางสังคม (Social Action)

การพัฒนาในระยะต่อมานั้นไม่เพียงจะเกี่ยวข้องกับเศรษฐศาสตร์ ยังเกี่ยวข้องกับการปฏิบัติการทางสังคมมากขึ้น เพราะทุกสังคมโดยเฉพาะฝ่ายรัฐบาลต่างเพียรพยายามปรับปรุงสถานการณ์ทางเศรษฐกิจและสังคม (Economic and Social Conditions) เช่น รายได้ประชาชาติ คุณภาพชีวิต ฯลฯ จึงได้วางแผนปฏิบัติการขึ้น เช่น การปฏิรูปที่ดิน การจัดตั้งองค์กรสหกรณ์ชนบท ฯลฯ เพื่อเพิ่มค่าดัชนีทางเศรษฐกิจสังคมและวัฒนธรรม (Socio-Economic and Cultural Index) ที่เลือกสรรไว้บางตัว ดังนั้น การพัฒนาจึงเป็นผลของการปฏิบัติการทางสังคม

แนวความคิดแบบขัดแย้งทางสังคม (Social Conflict)

เมื่อการพัฒนาเป็นผลของการปฏิบัติการทางสังคม ผลของการพัฒนาจึงก่อให้เกิดความตึงเครียด และความขัดแย้ง (Tension and Conflict) ขึ้น เช่น แบบแผนวัฒนธรรม สัดส่วนระหว่างอาชีพและจำนวนประชากร การทำงานในองค์การชนชั้นทางสังคม ฯลฯ เป็นต้น ความขัดแย้งทุกรูปแบบมีสหสัมพันธ์ต่อกัน (Interrelated) และมีผลกระทบ (Impact) ต่อกันมากน้อยต่างกัน แนวความคิดดังกล่าวนี้เป็นพื้นฐานของแนวความคิดในการพัฒนาประเทศแบบสังคมนิยม ที่ใช้ทฤษฎีว่าด้วยความขัดแย้งมาเปลี่ยนแปลงโครงสร้างและระบบสังคม เดิมเชื่อกันว่า การพัฒนาเป็นกระบวนการวิวัฒนาการตามธรรมชาติ ผู้สนใจจึงศึกษาประวัติศาสตร์ของมนุษยชาติ ต่อมาความสนใจหันมาทางการศึกษาปรากฏการณ์ของการเปลี่ยนแปลงทางสังคม และแนวความคิดทางเศรษฐศาสตร์เกี่ยวกับดัชนีบ่งชี้การพัฒนาในแง่ของรายได้ และผลผลิตของชาติก็เริ่มมีบทบาท และในที่สุดการศึกษาอย่างจริงจังในเชิงปฏิบัติของการพัฒนาจึงเกิดขึ้น เป็นการศึกษาถึงแนวความคิดเกี่ยวกับการปฏิบัติการทางสังคม และความขัดแย้งทางสังคม

2. ทฤษฎีและนโยบายการพัฒนาเศรษฐกิจ

หลักและแนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาเศรษฐกิจ

1. การพัฒนาเศรษฐกิจ

เป็นวิชาเศรษฐศาสตร์ประยุกต์ที่มุ่งอธิบายถึงสถานการณ์และปัญหาความด้อยพัฒนาและกระบวนการพัฒนาโดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อปรับปรุงคุณภาพชีวิตของประชาชนให้ดีขึ้น

2. แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนาเศรษฐกิจที่ผ่านมามีตั้งแต่สมัยเริ่มแรกจนถึงทศวรรษที่ 1960 ส่วนใหญ่จะเน้นการพัฒนาเศรษฐกิจไปที่การเพิ่มรายได้ส่วนรวมหรือรายได้เฉลี่ยของประเทศให้สูงขึ้น ทั้งนี้โดยสมมติว่า เมื่อรายได้รวมของประเทศเพิ่มสูงขึ้นแล้วคุณภาพชีวิตของประชาชนก็จะได้รับการปรับปรุงให้ดีขึ้นตามไปด้วย

3. แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนาเศรษฐกิจ มักจะเน้นการอธิบายเรื่องการพัฒนาเศรษฐกิจไปที่ปัจจัยใดปัจจัยหนึ่งและจะพิจารณาถึงกระบวนการเปลี่ยนแปลงในด้านใดด้านหนึ่งมากเกินไป จึงจะมีผลทำให้ทฤษฎีและแนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาเศรษฐกิจมีข้อจำกัดที่เกิดจากข้อสมมติและการละเลยไม่พิจารณาถึงปัจจัยทางด้านอื่นๆนอกเหนือจากปัจจัยทางเศรษฐกิจ

4. เมื่อแนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนาเศรษฐกิจมีข้อจำกัด ประกอบกับผลของการพัฒนาเท่าที่ผ่านมาของประเทศด้อยพัฒนาต่างๆก็ปรากฏว่าถึงแม้รายได้โดยส่วนรวมหรือรายได้เฉลี่ยของประเทศจะเพิ่มสูงขึ้นก็ตามแต่คุณภาพชีวิตของประชาชนส่วนใหญ่ก็ยังไม่ได้รับการปรับปรุงให้ดีขึ้น ดังนั้น จึงเกิดมีแนวคิดใหม่เกี่ยวกับการพัฒนาเศรษฐกิจขึ้น นับแต่ช่วงปลายของทศวรรษ 1960 เป็นต้นมา การอธิบายความหมายและจุดมุ่งหมายของการพัฒนาและการเสนอแนะแนวทางการพัฒนา (gotoknow, 2553)

2.1 ความหมายและลักษณะของการพัฒนาเศรษฐกิจ

2.1.1 การพัฒนาเศรษฐกิจเป็นวิชาที่ได้รับความสนใจอย่างจริงจังนับตั้งแต่สิ้นสุดสงครามโลกครั้งที่สองเป็นต้นมา เมื่อประเทศฝ่ายตะวันตกและฝ่ายตะวันออกทำการแข่งขันทางการเมืองและบรรดาประเทศด้อยพัฒนาและประเทศที่เกิดใหม่ หันมาสนใจที่จะแก้ไขปัญหาคายากจน และความล้าหลังทางเศรษฐกิจของตนเองมากขึ้น

2.1.2 ในระยะเริ่มแรก การพัฒนาเศรษฐกิจมักจะใช้เพื่อหมายถึงความจำเป็นทางเศรษฐกิจ แต่ในระยะต่อมาก็ใช้เพื่อหมายถึงความจำเป็น และการเปลี่ยนแปลง

โครงสร้างพื้นฐานของระบบเศรษฐกิจ และในปัจจุบันก็ใช้เพื่อหมายถึงกระบวนการปรับปรุงคุณภาพชีวิตของมวลชนให้ดีขึ้น

2.1.3 การพัฒนาเศรษฐกิจจะมีลักษณะที่สำคัญอย่างน้อย 3 ประการคือ ประการที่หนึ่ง การมีจุดมุ่งหมาย ประการที่สอง ความสลับซับซ้อนเกี่ยวพันกับปัจจัยต่างๆ ทั้งทางเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง และประการที่สาม มีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา เพื่อปรับปรุงและเปลี่ยนแปลงจากสภาพการณ์ในปัจจุบันที่ไม่พึงประสงค์ไปสู่สภาพการณ์ในอนาคตที่ต้องการ

2.2 **ความเป็นมาของการพัฒนาเศรษฐกิจ** วิชาพัฒนาเศรษฐกิจได้รับความสนใจอย่างจริงจังนับตั้งแต่สิ้นสงครามโลกครั้งที่สองเป็นต้นมาเมื่อประเทศฝ่ายตะวันตกออกทำการแข่งขันทางการเมืองและบรรดาประเทศด้อยพัฒนาและประเทศที่เกิดขึ้นใหม่ หันมาสนใจที่จะแก้ไขปัญหาคาความยากจน และความด้อยหลังทางเศรษฐกิจของตนมากขึ้น

2.3 **ความหมายของการพัฒนาเศรษฐกิจ** การพัฒนาเศรษฐกิจหมายถึงการเพิ่มรายได้ต่อคนหรือผลผลิตรวมไปถึงการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างขั้นพื้นฐานของระบบเศรษฐกิจและการพัฒนาทางด้านอื่นๆ อีกด้วยสำหรับภาวะทันสมัยมีความหมายกว้างกว่าการพัฒนาเศรษฐกิจ โดยเป็นกระบวนการที่เกี่ยวกับการลอกเลียนแบบ การโยกย้ายถ่ายเทในรูปแบบของผลผลิตที่มาจากประเทศที่เจริญแล้วมาเป็นของตนรวมถึงภาวะทันสมัยของเครื่องแต่งกาย ทรงผม และเสื้อผ้า โดยแนวคิดเกี่ยวกับภาวะทันสมัยนี้เน้นไปที่การลอกเลียนแบบและการโยกย้ายถ่ายเทแต่การพัฒนาเศรษฐกิจเน้นไปที่การเปลืองรูป

ลักษณะของการพัฒนาเศรษฐกิจ การพัฒนาเศรษฐกิจมีลักษณะที่สำคัญ 3 ประการคือ

1. การมีจุดมุ่งหมาย
2. การมีความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยที่สลับซับซ้อน
3. มีการเปลี่ยนแปลงแบบพลวัต

2.4 แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนาเศรษฐกิจ

2.4.1. ถึงแม้ว่าการพัฒนาเศรษฐกิจจะเป็นวิชาที่เกิดขึ้นภายหลังสงครามโลกครั้งที่สองก็ตาม แต่แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนาเศรษฐกิจได้มีมานานก่อนหน้านี้อย่างยิ่ง ซึ่งได้แก่ ทฤษฎีและแนวคิดของกลุ่มคลาสสิก มาร์กซ์ นีโอคลาสสิก ชุมปีเตอร์ และเคนส์ ทฤษฎีเหล่านี้จะเน้นการอธิบายถึงความจำเป็นทางเศรษฐกิจทั้งในระยะสั้นและระยะยาวจากปัจจัยทางเศรษฐกิจเป็นสำคัญ

2.4.2 แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนาเศรษฐกิจในช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่สองเป็นต้นมา นอกจากจะเน้นเกี่ยวกับความจำเป็นทางเศรษฐกิจแล้วยังเน้นที่จะอธิบายถึงปัญหาของความด้อยพัฒนา การพัฒนาทางเศรษฐกิจและแนวทางการพัฒนาของประเทศด้อยพัฒนาอีกด้วย แนวคิดและทฤษฎีที่สำคัญได้แก่ ทฤษฎีความจำเป็นโตของฮาร์รอด-โดมาร์ ทฤษฎีการพัฒนาเศรษฐกิจของรอสโทว์ ทฤษฎีความจำเป็นโตแบบสมดุลและไม่สมดุล ทฤษฎีการพัฒนาเศรษฐกิจระหว่างสาขา ทฤษฎีการพัฒนาเศรษฐกิจที่เน้นความสำคัญด้านการค้าระหว่างประเทศและด้านการทดแทนการนำเข้าแลทฤษฎีที่อธิบายถึงความด้อยพัฒนาต่างๆ

2.4.3 แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนาเศรษฐกิจส่วนใหญ่ จะมีข้อจำกัดที่เกิดจากข้อสมมติของทฤษฎีที่ว่า เมื่อเกิดการพัฒนาขึ้นแล้ว ผลของการพัฒนาจะแพร่กระจายไปสู่ประชาชนอย่างทั่วถึงและเป็นธรรม และเกิดจากแนวการวิเคราะห์ที่เน้นไปที่ปัจจัยใดปัจจัยหนึ่งมากเกินไป เน้นการวิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงไปที่ด้านใดด้านหนึ่งเป็นการเฉพาะ และการละเลยไม่วิเคราะห์ถึงปัญหาทางด้านโครงสร้าง สถาบัน ทัศนคติ และค่านิยมของประเทศด้อยพัฒนา

2.5 แนวคิดและทฤษฎีสัมัยเริ่มแรกถึงสงครามโลกครั้งที่สอง

2.5.1 ปัจจัยที่นักเศรษฐศาสตร์สมัยต่างๆ ใช้เป็นตัวอธิบายผลกระทบที่มีต่อการพัฒนาเศรษฐกิจประกอบด้วย

- การออมและการลงทุน
- ประชากรและการเพิ่มประชากร
- การเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยี
- การปรับปรุงประสิทธิภาพของการบริหารและการจัดองค์กร

2.5.2 ทฤษฎีของมาร์กซ์แบ่งขั้นตอนของความเจริญก้าวหน้าทางสังคมออกเป็น 5 ขั้นตอน

1. สังคมคอมมิวนิสต์โบราณ
2. สังคมทาส
3. สังคมศักดินา
4. สังคมนายทุน
5. สังคมแบบสังคมนิยม

2.6 แนวคิดและทฤษฎีสัมัยหลังสงครามโลกครั้งที่สองถึงทศวรรษ 1960

ทฤษฎีการพัฒนาที่เน้นความสำคัญทางด้านการส่งออกนั้น นักเศรษฐศาสตร์กลุ่มนี้ มีความเห็นว่า การค้าระหว่างประเทศในการสร้างตลาดสินค้าให้มีขนาดใหญ่ขึ้น ช่วยให้มีการนำทรัพยากรในประเทศมาใช้อย่างเต็มที่ ซึ่งจะมีผลทำให้การผลิตและรายได้ของประเทศสูงขึ้น นอกจากนี้ การส่งสินค้าออกไปจำหน่ายยังต่างประเทศ ยังทำให้ได้เงินตราต่างประเทศ เพื่อไปซื้อสินค้าทุนและวัตถุดิบที่จำเป็นต้องใช้ในการพัฒนาประเทศ และการขยายตัวของตลาดต่างประเทศ ก็ยังมีส่วนช่วยกระตุ้นทำให้เกิดความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยีอีกด้วย

2.6.1 ข้อจำกัดของทฤษฎีการพัฒนาเศรษฐกิจ ข้อจำกัดของทฤษฎีและแนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาเศรษฐกิจที่สำคัญ มีดังนี้ คือ

- มักเน้นและให้ความสำคัญไปที่ปัจจัยใดปัจจัยหนึ่งมากเกินไป
- มักเน้นให้ความสำคัญไปที่กระบวนการพัฒนาเพียงด้านใดด้านหนึ่งเป็นการเฉพาะ
- ให้ความสำคัญที่ไม่เพียงพอต่อปัญหาและข้อจำกัดต่างๆ ของประเทศด้อยพัฒนา
- มักจะมีข้อสมมติที่ไม่เหมาะสมและสอดคล้องกับสภาพความเป็นจริงของประเทศด้อยพัฒนา
- ข้อสมมติว่าเมื่อเกิดการพัฒนาแล้ว ผลของการพัฒนาจะแพร่กระจายอย่างทั่วถึงและเป็นธรรมซึ่งในทางปฏิบัติเป็นไปได้ยาก

2.6.2 แนวคิดใหม่เกี่ยวกับการพัฒนาเศรษฐกิจ

- การวิเคราะห์ความด้อยพัฒนาตามแนวใหม่จะเน้นการวิเคราะห์ทางประวัติศาสตร์ โครงสร้าง และสถาบัน รวมถึงการพิจารณาปัญหาความด้อยพัฒนาที่เกิดจากการถูกครอบงำโดยระบบทุนนิยมโลก และการที่ประเทศด้อยพัฒนาต้องพึ่งพาอาศัยประเทศพัฒนาทั้งทางด้านเงินทุน เทคโนโลยี การลงทุน และการค้าระหว่างประเทศ แล้วก่อให้เกิดความด้อยพัฒนาหรือไม่พัฒนา
- ความหมายของการพัฒนาเศรษฐกิจตามแนวคิดใหม่ จะเน้นไปที่การปรับปรุงคุณภาพชีวิตของประชาชนให้ดีขึ้นเป็นหลัก และจุดมุ่งหมายของการพัฒนาก็จะเน้นไปที่ การขจัดปัญหาความยากจน การว่างงาน และการกระจายรายได้ ภายใต้ระบบเศรษฐกิจที่มีความจำเป็นเท่าเทียม เมื่อการพัฒนาเศรษฐกิจเน้นไปที่คุณภาพชีวิตมนุษย์ ดังนั้น ในการทำความเข้าใจ

เข้าใจเกี่ยวกับการพัฒนาเศรษฐกิจตามแนวใหม่ จึงต้องพิจารณาในวงกว้างและเจาะลึกลงไปสู่แนวคิดทางด้านจริยธรรมที่เกี่ยวข้องด้วย เพื่อเสริมสร้างความรู้และบรรทัดฐานทางคุณธรรมที่จะใช้ในการวิเคราะห์ปัญหา การกำหนดจุดมุ่งหมาย และการเลือกแนวทางการพัฒนาที่จะนำไปสู่การมีชีวิตที่ดีขึ้นของคนในสังคม

- เมื่อจุดมุ่งหมายของการพัฒนาเศรษฐกิจเน้นไปที่คุณภาพชีวิตมนุษย์ แนวทางการพัฒนาเศรษฐกิจแนวใหม่ที่มีให้เลือกจึงได้แก่การกระจายรายได้ก่อนแล้วจึงจำเป็นต่อไป การกระจายรายได้ใหม่พร้อมกับมีความจำเป็นต่อไป การจัดให้มีสิ่งจำเป็นขั้นพื้นฐานแก่มนุษย์ และการพัฒนาแบบพึ่งตนเองให้มากขึ้น

2.6.3 การวิเคราะห์ปัญหาการด้อยพัฒนา ปัญหาความด้อยพัฒนาของประเทศต่างๆ จะมีความแตกต่างกันไป เพราะบางประเทศอาจมีปัญหาแรงกดดันทางด้านประชากรที่มีมากเกินไป เมื่อเทียบกับทรัพยากรที่มีอยู่ แต่บางประเทศก็ยังคงมีทรัพยากรจำนวนมาก บางประเทศมีการติดต่อค้าขายและมีการลงทุนจากต่างประเทศมาก ขนบธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรมไม่เป็นเครื่องกีดขวางต่อการพัฒนา ในขณะที่ประเทศอื่นๆ ยังคงมีลักษณะของสังคมดั้งเดิม และเศรษฐกิจมีความล้าหลัง การวางแผนทางในการพัฒนาเศรษฐกิจควรมีการวิเคราะห์ปัญหาต่างๆ ดังกล่าวอย่างลึกซึ้ง ทั้งนี้เพื่อให้เศรษฐกิจของประเทศมีการพัฒนาอย่างรวดเร็ว

2.7 ความหมายและจุดมุ่งหมายของการพัฒนาเศรษฐกิจ

จุดมุ่งหมายที่สำคัญของการพัฒนาเศรษฐกิจ ในปัจจุบันเน้นไปที่ความต้องการของมนุษย์เป็นหลัก ซึ่งได้แก่

- 2.7.1 ยกระดับชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนให้สูงขึ้น
- 2.7.2 ลดความเหลื่อมล้ำทางด้าน การกระจายรายได้
- 2.7.3 ส่งเสริมความเป็นธรรมทางสังคม
- 2.7.4 เสริมสร้างเกียรติและศักดิ์ศรีของประชาชนให้สูงขึ้น
- 2.7.5 เพิ่มเสรีภาพในการเลือกให้กับประชาชนให้มากขึ้น

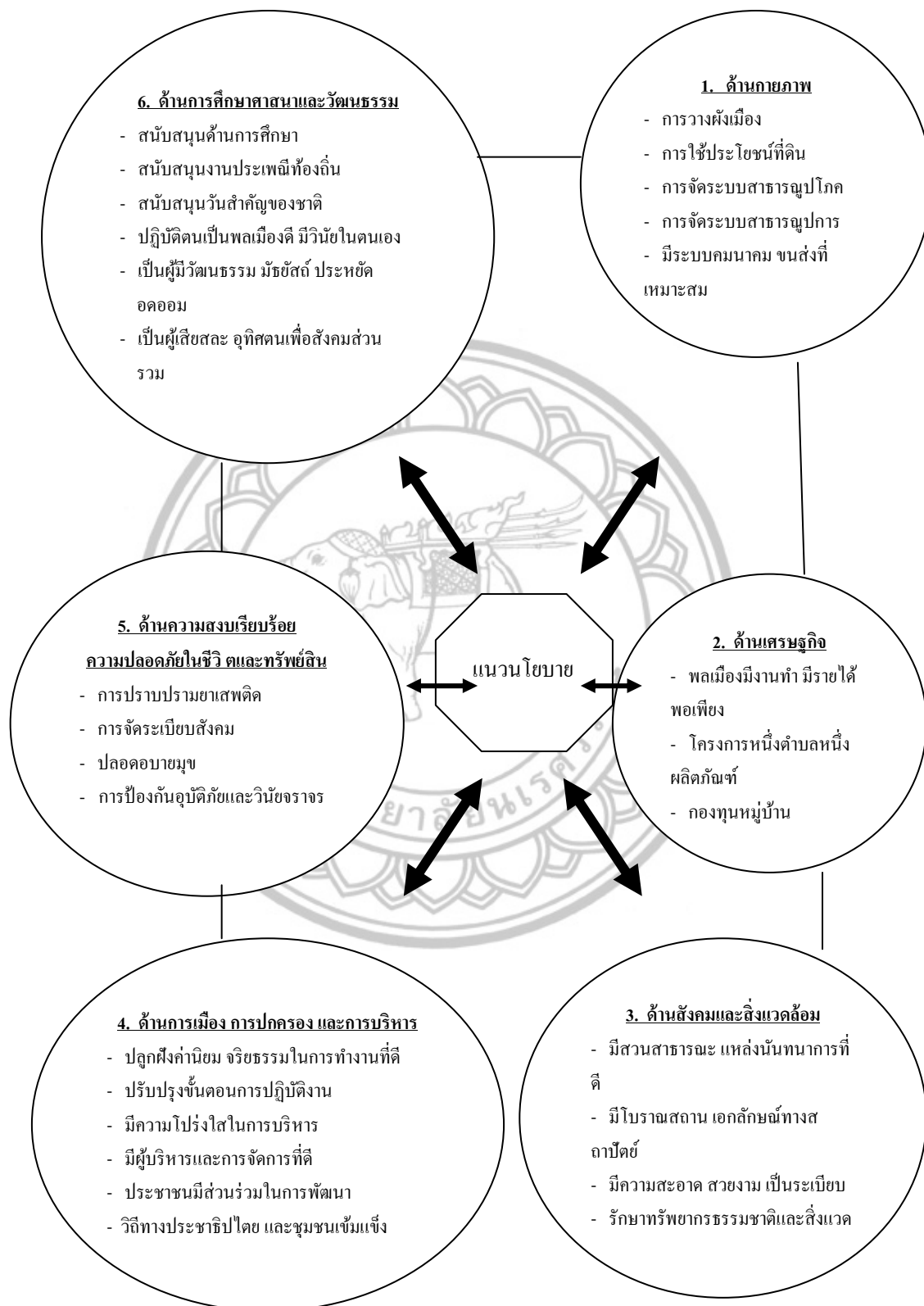
2.8 แนวทางการพัฒนาเศรษฐกิจ แนวทางการพัฒนาแบบพึ่งตนเองควรดำเนินการดังต่อไปนี้

2.8.1 ลดการพึ่งพาประเทศใดประเทศหนึ่ง หรือผลผลิตใดผลผลิตหนึ่งเป็นการเฉพาะ

- 2.8.2 ลดการพึ่งพาทางด้านการลงทุนและความช่วยเหลือจากต่างประเทศ
- 2.8.3 ลดการพึ่งพาทางด้านเทคโนโลยีจากต่างประเทศ
- 2.8.4 ลดการพึ่งพาการนำเข้าสินค้าที่ไม่จำเป็นจากต่างประเทศ
- 2.8.5 การเปลี่ยนแปลงแบบแผนการบริโภค และการเพิ่มขีดความสามารถในการผลิตภายในประเทศ
- 2.8.6 การเพิ่มการควบคุมระบบเศรษฐกิจของชาติให้มากขึ้น
- 2.8.7 การรวมกลุ่มกับมิตรประเทศ เพื่อเสริมสร้างอำนาจการต่อรองกับต่างประเทศให้มากขึ้น
- 2.8.8 การลดการพึ่งพาทางด้านวัฒนธรรมจากต่างประเทศ

กรอบแนวทางการปฏิบัติตามนโยบายของการพัฒนา

ภาพ 1 แสดงกรอบแนวทางการปฏิบัติตามนโยบายของการพัฒนา

เป้าหมายรวมของยุทธศาสตร์

1. นโยบายและประเด็นหลักในการพัฒนา ประกอบด้วย

1.1 **นโยบายระดับชาติ** แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10 (พ.ศ. 2551-2555) ได้กำหนดยุทธศาสตร์การพัฒนาไว้ 3 กลุ่มยุทธศาสตร์ ประกอบด้วย 5 ยุทธศาสตร์ที่สำคัญ ดังนี้

1.1.1 **กลุ่มที่ 1** การสร้างระบบบริหารจัดการที่ดีให้เกิดขึ้นในทุกภาคส่วนของสังคม ประกอบด้วยยุทธศาสตร์การบริหารจัดการที่ดี โดยให้ความสำคัญกับการปรับระบบบริหารจัดการภาครัฐให้มีประสิทธิภาพและโปร่งใสการกระจายภารกิจและความรับผิดชอบให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอย่างโปร่งใส การป้องกันและปราบปรามการทุจริตประพฤติมิชอบ การพัฒนาและเสริมสร้างกลไก การตรวจสอบถ่วงดุลทุกภาคส่วนในสังคม การเสริมสร้างระบบการบริหารจัดการที่ดีของภาคเอกชน การเสริมสร้างความเข้มแข็งของครอบครัวและชุมชน

1.1.2 **กลุ่มที่ 2** ยุทธศาสตร์การพัฒนาคุณภาพคนและการคุ้มครองทางสังคม ประกอบด้วยยุทธศาสตร์การพัฒนาคุณภาพคนและการคุ้มครองทางสังคม โดยให้ความสำคัญกับการพัฒนาคนให้มีคุณภาพและรู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลง การส่งเสริมให้คนมีงานทำ การปรับปรุงระบบการคุ้มครองทางสังคมให้มีประสิทธิภาพ การป้องกันแก้ไขปัญหาเสพติดและความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน การส่งเสริมบทบาทครอบครัว องค์กรทางศาสนา โรงเรียน ชุมชน องค์กรพัฒนาเอกชน อาสาสมัคร และสื่อมวลชนมีส่วนร่วมในการพัฒนา

1.1.3 **กลุ่มที่ 3** ยุทธศาสตร์การปรับโครงสร้างการพัฒนาชนบทและเมืองอย่างยั่งยืนให้ความสำคัญกับการสร้างความเข้มแข็งของชุมชน และการพัฒนาเมืองน่าอยู่ ชุมชนน่าอยู่การแก้ปัญหาความยากจนในชนบทและเมือง ภายใต้กระบวนการมีส่วนร่วมของทุกภาคในสังคมการสร้างเชื่อมโยงของการพัฒนาชนบทและเมืองอย่างเกื้อกูล การจัดการพื้นที่เชิงบูรณาการที่ยึดพื้นที่ ภารกิจ และการมีส่วนร่วม

1.1.4 **กลุ่มที่ 4** ยุทธศาสตร์การบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ให้ความสำคัญกับการอนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติและมีความอุดมสมบูรณ์ การอนุรักษ์ฟื้นฟูและรักษาสภาพแวดล้อม ชุมชน ศิลปวัฒนธรรมและแหล่งท่องเที่ยว การบริหารจัดการปัญหามลพิษอย่างมีประสิทธิภาพ

1.1.5 **กลุ่มที่ 5** ยุทธศาสตร์การบริหารเศรษฐกิจส่วนรวม ให้ความสำคัญกับการดำเนินนโยบายการเงินเพื่อสร้างภูมิคุ้มกันต่อวิกฤตเศรษฐกิจและช่วยกระจายความเจริญและสร้างความเป็นธรรมชาติ การดำเนินนโยบายการคลังและสร้างความมั่นคงของฐานะการคลังและกระจายความเจริญสู่ภูมิภาคการเตรียมความพร้อมของเศรษฐกิจและสังคมภายในประเทศ

1.1.6 **กลุ่มที่ 6** ยุทธศาสตร์การเพิ่มสมรรถนะและความสามารถในการแข่งขันของประเทศ ให้ความสำคัญกับการปรับโครงสร้างภาคการผลิตและการค้าเพิ่มประสิทธิภาพและยกระดับคุณภาพโครงสร้างพื้นฐาน การพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน วิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม และระบบสหกรณ์ ปรับปรุงระบบเจรจาและความร่วมมือในเวทีระหว่างประเทศ ส่งเสริมการค้าบริการที่มีศักยภาพ เพื่อสร้างงานกระจายรายได้

1.1.7 **กลุ่มที่ 7** ยุทธศาสตร์การพัฒนาความเข้มแข็งทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ให้ความสำคัญการประยุกต์ใช้และการพัฒนาเทคโนโลยี การพัฒนากำลังคนด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี การยกระดับการพัฒนาและการใช้เทคโนโลยี สารสนเทศและการสื่อสาร การบริหารการพัฒนาด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีที่มุ่งประสิทธิผล

กรอบยุทธศาสตร์การแก้ไขปัญหาความยากจน

กรอบยุทธศาสตร์แก้ไขปัญหาความยากจน ประกอบด้วย 5 ยุทธศาสตร์ ได้แก่

1. การส่งเสริมนโยบายเศรษฐกิจมหภาคให้เอื้อต่อการแก้ไขปัญหาความยากจน
2. การเพิ่มศักยภาพและโอกาสของคนจน
3. การพัฒนาระบบคุ้มครองทางสังคมและผู้ด้อยโอกาส
4. การจัดการทรัพยากรธรรมชาติ
5. การปรับปรุงระบบบริหารภาครัฐเพื่อแก้ไขปัญหาความยากจน

นโยบายของคณะผู้บริหารงานเทศบาลตำบลบึงกาฬ

ประกอบด้วย

1. **นโยบายการพัฒนาด้านการเมืองการบริหาร** ยึดมั่นในการปกครองระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข บริหารงานตามหลักธรรมาภิบาล (Good Governance) กระจายอำนาจในการตัดสินใจเกี่ยวกับการสั่ง การอนุมัติการปฏิบัติราชการให้แก่ผู้ดำรงตำแหน่งที่มีหน้าที่รับผิดชอบในการดำเนินการในเรื่องนั้นโดยตรงปรับปรุงลดขั้นตอนกระบวนการให้บริการประชาชน ประชาสัมพันธ์เพื่อสร้างความรู้ความเข้าใจแก่ประชาชนเพื่อให้เข้าถึงการบริการเพิ่มช่องทางการร้องทุกข์และข้อเสนอของประชาชนให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการ

กำหนดนโยบายการพัฒนาเทศบาลการตรวจสอบ การประเมินผลการปฏิบัติราชการ จัดเวทีประชาคม เพื่อให้ประชาชนได้แสดงความคิดเห็นและมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนพัฒนาเทศบาล เพื่อให้เกิดผลสัมฤทธิ์ต่อภารกิจของเทศบาลมีประสิทธิภาพและเกิดความคุ้มค่าในเชิงภารกิจ เกิดประโยชน์สุขต่อประชาชนชาวเทศบาลตำบลบึงกาฬพัฒนาก่อสร้างปรับปรุงอาคารสถานที่เพื่อรองรับ การบริการแก่ประชาชน จัดหาครุภัณฑ์ วัสดุ อุปกรณ์ เครื่องมือ เครื่องใช้เทคโนโลยี ให้เพียงพอในการปฏิบัติงาน โดยใช้ทรัพยากรของทางราชการอย่างประหยัดและคุ้มค่า พัฒนาปรับ กระบวนทัศน์และทัศนคติของพนักงานเจ้าหน้าที่เทศบาลให้มีความสุภาพอ่อนน้อม เกิดความพึงพอใจแก่ผู้มาใช้บริการ เพิ่มประสิทธิภาพของข้าราชการ ลูกจ้าง พนักงานจ้าง ของเทศบาลให้มีความรู้ความสามารถ เข้าใจกฎหมาย ระเบียบ ในการปฏิบัติราชการอย่างเพียงพอ ในการให้บริการประชาชน ประเมินผลการปฏิบัติราชการ และ พร้อมให้การสนับสนุนความก้าวหน้าในตำแหน่งหน้าที่โดยใช้ระบบคุณธรรมในการบริหารจัดการ พร้อมพัฒนาบุคลากรของเทศบาลตำบลบึงกาฬ ให้มีประสิทธิภาพอย่างต่อเนื่อง โดยการส่งเสริมการศึกษาต่อในระดับ ปริญญาตรี ปริญญาโท รวมถึงการส่งเข้ารับการอบรมหลักสูตรต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง กับการปฏิบัติงาน ตลอดจนการฝึกอบรมทักษะศึกษาดูงาน เพื่อนำความรู้ที่ได้รับมาปรับปรุงการปฏิบัติงานให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น ส่งเสริมกิจกรรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยในเขตเทศบาลโดยการฝึกอบรมให้ความรู้กับพนักงานป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย ตลอดจนประชาชนทั่วไป จัดตั้งศูนย์ อปพร.เทศบาลตำบลบึงกาฬ เตรียมความพร้อมไว้รับมือกับสาธารณภัยหรืออุบัติเหตุฉุกเฉิน เพื่อสร้างความมั่นใจให้กับประชาชนในเทศบาลตำบลบึงกาฬ ส่งเสริมให้ประชาชนมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดเก็บภาษี การประเมินภาษี การกำหนดค่าเช่ามาตรฐานกลาง การอุทธรณ์ภาษี เพื่อให้เกิดความเป็นธรรม แก่ประชาชนในการจัดเก็บภาษี

2. นโยบายการพัฒนาด้านสังคม

บริหารจัดการให้เทศบาลตำบลบึงกาฬเป็น เมืองแห่งความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ผู้สูงอายุ คนพิการผู้ด้อยโอกาสผู้ป่วยเอดส์โดยการจัดสรรงบประมาณสงเคราะห์เบี้ยยังชีพให้ตามหลักเกณฑ์ที่กำหนดไว้ในระเบียบของทางราชการส่งเสริมสนับสนุนกิจกรรมการฟื้นฟูสภาพร่างกายและจิตใจสำหรับผู้พิการ ผู้ป่วยโรคเอดส์ และผู้ด้อยโอกาสทางสังคม จัดบริการสาธารณะให้ครอบคลุมถึงการให้บริการของผู้พิการและผู้ด้อยโอกาสทางสังคม ส่งเสริมความรัก ความสามัคคีในชุมชนเขตเทศบาลส่งเสริมบทบาทและคุณค่าของบุคคลการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนกับเทศบาล

เสริมสร้างครอบครัวอบอุ่น ชุมชนเข้มแข็งห่างไกลยาเสพติด จัดระบบการจราจรให้มีสภาพความคล่องตัวสูงขึ้น รวมถึงมาตรการลดอุบัติเหตุบนท้องถนน

3. นโยบายพัฒนาด้านการศึกษา

บริหารจัดการให้เทศบาลตำบลบึงกาฬ เป็นเมืองสมองสร้างสรรค์ติดอาวุธทางปัญญาให้ทุกคนทุกวัยสู่ความท้าทายแห่งเวทีโลกโดยจัดให้มีศูนย์พัฒนาเด็กก่อนวัยเรียนห้องสมุดชุมชนศูนย์อินเทอร์เน็ตเทศบาลตำบลบึงกาฬ สร้างแหล่งเรียนรู้ตลอดชีวิต ทั้งในและนอกระบบโดยจัดตั้งเป็นศูนย์เรียนรู้ชุมชน ส่งเสริมการรักษาจารีตประเพณีภูมิปัญญาท้องถิ่น ส่งเสริมให้การศึกษาแก่เด็กและเยาวชน สนับสนุนโครงการอาหารกลางวันและอาหารเสริม (นม)เสริมสร้างพัฒนาการของเด็กในวัยเรียน

4. นโยบายด้านการสาธารณสุขและสิ่งแวดล้อม

บริหารจัดการให้เทศบาลตำบลบึงกาฬเป็นเมืองแห่งสุขอนามัยประชาชนมีสุขภาพดี อาหารสะอาดปราศจากพาหะนำโร และเป็นเมืองแห่งความสะอาดไร้ขยะตกค้าง ปลอดภัยทางน้ำและทางอากาศ ด้วยวิธีการ แยกขยะเปียก ขยะแห้ง ง่ายต่อการกำจัดและนำขยะมารีไซเคิล พร้อมรับมือกับขยะเทคโนโลยีจัดระบบน้ำทิ้งน้ำเสีย โดยส่งเสริมให้ร้านค้าและครัวเรือนติดตั้งบ่อดักไขมัน ป้องกันเหตุเดือดร้อนรำคาญประเภทต่าง ๆ พัฒนาตลาดสดเทศบาลตำบลบึงกาฬเป็นตลาดนำซื้ออาหารปลอดภัย จัดให้มีโรงฆ่าสัตว์มาตรฐาน เพื่อความปลอดภัยของผู้บริโภค จัดสร้างศูนย์อาคารนันทนาการเพื่อการกีฬาและการออกกำลังกาย จัดการแข่งขันกีฬาทุกชนิดสำหรับ เด็ก เยาวชน และ ประชาชนทั่วไป ส่งเสริมการออกกำลังกายทุกประเภทกีฬา จัดพื้นที่สาธารณะให้เป็นสวนหย่อมอย่างเหมาะสมกับภูมิทัศน์ของเทศบาล พัฒนาสภาพแวดล้อมริมฝั่งแม่น้ำโขงให้มีภูมิทัศน์ที่สวยงาม เหมาะสำหรับการพักผ่อนหย่อนใจสำหรับประชาชนเพื่อให้ประชาชนชาวเทศบาลตำบลบึงกาฬมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น ตลอดจนการส่งเสริมสนับสนุนหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการบริการด้านสาธารณสุขและสุขภาพเช่นโรงพยาบาล สถานีอนามัย และ อสม.

5. นโยบายด้านเศรษฐกิจ

บริหารจัดการให้เทศบาลตำบลบึงกาฬ เป็นเมืองสุขสบาย เน้นหลักเศรษฐกิจพอเพียง มาใช้ในการดำรงชีพสร้างโอกาสของทางเศรษฐกิจให้ชาวเทศบาลตำบลบึงกาฬโดยการส่งเสริมอาชีพและเพิ่มรายได้แก่ประชาชน การส่งเสริม ปรับปรุงพัฒนาการค้าขายในเขตเทศบาลตำบลบึงกาฬ ปรับปรุงตลาดสดเทศบาลตำบลบึงกาฬและจัดหาสถานที่จำหน่ายสินค้า พัฒนาให้ความรู้ ส่งเสริมอาชีพให้แก่ประชาชนสนับสนุนการจัดหาแหล่งเงินทุนแก่ประชาชนส่งเสริมให้มีการจัดตั้งสถานธนาณูปถัมภ์ ส่งเสริมการใช้ทรัพยากรอย่างประหยัดแต่เกิดประสิทธิภาพสูงสุด พัฒนาระบบการเงินการคลังของเทศบาลและการจัดเก็บภาษีอย่างเป็นธรรม

6. นโยบายด้านสาธารณูปโภค

บริหารจัดการงานก่อสร้างและปรับปรุง ถนน ตรอก ซอย ทางเท้าทุกสายให้พร้อมบริการประชาชนพัฒนาเทศบาลตำบลบึงกาฬให้เป็นเทศบาลแห่งการเดินทางสะดวกราบรื่น ก่อสร้างปรับปรุงระบบระบายน้ำในเขตเทศบาล รวมทั้งการป้องกันและแก้ไขปัญหาน้ำท่วมขัง โดยการสร้างระบบระบายน้ำลงสู่แม่น้ำโขงโดยคำนึงถึงสภาพแวดล้อมและภูมิทัศน์ของเมือง ปรับปรุงติดตั้งไฟฟ้าสาธารณะตามเขื่อนริมฝั่งแม่น้ำโขงและทุกเส้นทางในเขตเทศบาลปรับปรุงพื้นที่สาธารณะให้เป็นพื้นที่พักผ่อนหย่อนใจ ประดับพันธุ์ไม้ดอกไม้ประดับให้เป็นเมืองสวยด้วยไม้งาม เป็นที่ประทับใจของชาวเทศบาลตำบลบึงกาฬและนักท่องเที่ยวผู้มาเยือน

7. นโยบายด้านขนบธรรมเนียมประเพณีและการท่องเที่ยว

บริหารจัดการส่งเสริมและดำรงไว้ซึ่งเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมอนุรักษ์ความเป็นไทย ประยุกต์ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ส่งเสริมและมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางศาสนา สร้างแหล่งเรียนรู้ทางวัฒนธรรมที่หลากหลายแห่งอารยธรรมลุ่มแม่น้ำโขงสืบสานและดำรงไว้ซึ่งขนบธรรมเนียมประเพณีอันดีงามของท้องถิ่น เช่น การจัดงานแห่เทียนเข้าพรรษา การจัดงานประเพณีบุญบั้งไฟ การจัดงานประเพณีวันสงกรานต์ การจัดการแข่งขันเรือยาวประเพณีไทย-ลาวและส่งเสริมเรือยาวเข้าร่วมการแข่งขันในนามเทศบาลตำบลบึงกาฬ ตลอดจนให้ความสำคัญแก่ผู้สูงอายุและผู้ทรงความรู้ในด้านต่างๆ ซึ่งถือเป็นคลังสมองของเทศบาลตำบลบึงกาฬ โดยการจัดงานวันผู้สูงอายุเพื่อเป็นการแสดงถึงความกตัญญูตเวทีปลุกฝังคุณธรรมจริยธรรมมารยาทอันดีงามแก่เด็กและเยาวชนทำนุบำรุงวัดในเขตเทศบาลตำบลบึงกาฬ

ปัญหาขององค์กร

1. สภาพปัญหาด้านโครงสร้างพื้นฐาน

- 1.1 ผิวจราจรถนนสายต่าง ๆ ในเขตเมืองมีความชำรุดเสียหาย
- 1.2 ทางเท้าของถนนบางสายชำรุดเป็นหลุมบ่อ
- 1.3 ถนนซอยไม่มีป้ายบอกชื่อครบทุกเส้นทาง
- 1.4 น้ำประปาไม่เพียงพอต่อการอุปโภค-บริโภค
- 1.5 การติดตั้งไฟฟ้าสาธารณะยังไม่ครอบคลุมพื้นที่เทศบาล
- 1.6 บางพื้นที่ประสบปัญหาน้ำท่วมขังถาวร เนื่องจากสภาพพื้นที่เป็นที่ลุ่ม

2. สภาพปัญหาด้านสิ่งแวดล้อมและการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ

- 2.1 ระบบระบายน้ำในชุมชนต่าง ๆ ไม่มีประสิทธิภาพเพียงพอ บางชุมชนมีน้ำท่วมขัง ท่อ ระบายน้ำอุดตัน หรือถนนไม่มีท่อระบายน้ำ
- 2.2 ปัญหาขยะตกค้าง การเก็บขนไม่หมด ส่งกลิ่นเหม็นและเป็นแหล่งหมักหมมของเชื้อโรค
- 2.3 การตั้งวางถังขยะไม่ครอบคลุมพื้นที่เทศบาล
- 2.4 ถนนในชุมชนมีวัชพืชขึ้นรกขาดการกำจัด

3. สภาพปัญหาด้านเศรษฐกิจ

- 3.1 ประชาชนในชุมชนจำนวนหนึ่งมีรายได้น้อย ไม่เพียงพอต่อการใช้จ่ายในครัวเรือน
- 3.2 ชุมชนขาดตลาดภายในชุมชนที่จะเป็นศูนย์กลางในการขายสินค้า
- 3.3 ผู้มีรายได้น้อยขาดทุนทรัพย์ในการลงทุนทำมาค้าขาย

4. สภาพปัญหาด้านสังคม

- 4.1 ประชาชนได้รับการบริการด้านสาธารณสุขไม่ทั่วถึง เช่น การกำจัดขยะ
- 4.2 บุตรหลานของผู้มีรายได้น้อยขาดทุนการศึกษา
- 4.3 การรวมกลุ่มของวัยรุ่นในยามวิกาล บริเวณสวนสาธารณะสร้างเหตุรำคาญ
- 4.4 การเสพสิ่งเสพติดต่าง ๆ ของเยาวชน

5. สภาพปัญหาด้านการเมืองการบริหาร

5.1 การตรวจตราด้านความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของประชาชนในยามวิกาลยังไม่ครอบคลุมพื้นที่ชุมชน

5.2 ประชาชนขาดความรู้ ความเข้าใจ ในการเลือกตั้งท้องถิ่นแบบใหม่
ความหมายและแนวคิดของการพัฒนาองค์กร

การพัฒนาองค์กร(Organization Development)หรือเรียกสั้นๆว่า “OD” ประกอบด้วย การพัฒนาบุคคลในหน่วยงาน การคัดเลือกผู้บริหาร การค้นหาวิธีการบริหารงาน การปรับปรุงโครงสร้างของหน่วยงาน และการปรับปรุงการสื่อความหมายและการปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคลในหน่วยงาน ให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพมากที่สุด โดยให้องค์กรมีความยืดหยุ่นและปรับตัวเข้าได้กับสภาพการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไป การพัฒนาองค์กรเป็นกระบวนการที่ประกอบด้วยขั้นตอนในการดำเนินการส่วนหนึ่ง และประกอบด้วยเครื่องมือทางการพัฒนาองค์กรที่เรียกว่าสิ่งสอดแทรก (Tactic) อีกส่วนหนึ่ง ซึ่งจะต้องเลือกใช้ตามความเหมาะสมในแต่ละองค์กร ฉะนั้นความเข้าใจ การพัฒนาองค์กร คือความเข้าใจในขั้นตอนการดำเนินงานและสิ่งสอดแทรกทั้งหมดซึ่งจะทำให้เกิดความเข้าใจในลักษณะและข้อจำกัดของการพัฒนาองค์กรในที่สุด Organization Development (OD) การพัฒนาองค์กร เป็นรูปแบบหนึ่งของการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ที่มุ่งเน้นผลลัพธ์ระยะยาว ที่เกิดขึ้นทั่วทั้งองค์กร ถือได้ว่าเป็นศาสตร์ที่ผสมผสานระหว่างแนวคิดในเชิงสังคมศาสตร์และในเชิงวิทยาศาสตร์เข้าด้วยกัน เกี่ยวข้องกับเครื่องมือในเรื่องพฤติกรรมมนุษย์ในองค์กรที่ถูกนำมาใช้อย่างเป็นระบบ นักวิชาการมากมายที่ได้ให้คำนิยามเกี่ยวกับ OD ที่เหมือน และแตกต่างกัน ดังต่อไปนี้

1. แผนงานที่ถูกกำหนดขึ้น
2. องค์กรในภาพรวม
3. การบริหารจัดการจากผู้บริหารระดับสูง
4. การเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงานในระดับองค์กร
5. เครื่องมือที่มีการวางแผนงานและถูกนำมาใช้ในกระบวนการทำงานขององค์กร

Wendell French (1969) กล่าวถึง OD ว่า “เป็นกระบวนการระยะยาวที่เกิดขึ้นจากความพยายามในการปรับปรุงขีดความสามารถในการแก้ไขปัญหาและการจัดการกับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นจากภายนอกองค์กร โดยมีที่ปรึกษาทั้งจากภายในและภายนอกองค์กรที่ทำหน้าที่เป็นตัวแทนของการเปลี่ยนแปลง (Change Agent) คอยช่วยเหลือ ให้คำปรึกษาแนะนำในการเปลี่ยนพฤติกรรมของคนในองค์กร”

Michael Beer (1980) กล่าวว่า “OD กระบวนการที่เป็นระบบในการรวบรวมข้อมูล การวิเคราะห์ และการวางแผนงาน รวมถึงการออกแบบเครื่องมือในการเปลี่ยนแปลง และการประเมินผลการเปลี่ยนแปลงของบุคลากรในองค์กร”

Warner Burke (1982) กล่าวว่า “OD เป็นกระบวนการที่มีการวางแผนเพื่อการเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมองค์กร ด้วยการนำแนวคิด การวิจัย และเครื่องมือทางพฤติกรรมศาสตร์มาใช้ในองค์กร”

จากแนวคิดของนักคิดและผู้รู้ดังกล่าวข้างต้น พบว่า OD เป็นกระบวนการหรือเครื่องมือที่ถูกออกแบบขึ้นมาเพื่อการบริหารการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นจากสภาวะแวดล้อมภายนอกในยุคของการแข่งขัน ดังนั้นองค์กรต่างๆ จึงมุ่งเน้นให้คนในองค์กรเกิดการปรับปรุง และการพัฒนาในขีดความสามารถของตน ทั้งนี้แนวคิดของ OD จะเกิดขึ้นจากการที่ผู้บริหารได้ตระหนักถึงความสำคัญของการเปลี่ยนแปลง มิใช่การหยุดนิ่งอยู่กับที่ และหลายครั้งที่การทำ OD ไม่ประสบความสำเร็จ เนื่องจากผู้บริหารไม่คิดว่าการเปลี่ยนแปลงในพฤติกรรมของ “คน” ในองค์กรเป็นเรื่องสำคัญ ทำให้ผู้บริหารขาดการมีส่วนร่วม ขาดการผลักดันในการนำเครื่องมือต่างๆ มาใช้ในองค์กรอย่างจริงจัง ซึ่งบุคคลที่จะทำหน้าที่กระตุ้นให้ผู้บริหารระดับสูงเข้าใจและเห็นถึงความสำคัญของเครื่องมือ OD ก็คือ นักพัฒนาบุคลากร ที่จะต้องค้นหาปัญหา (Problem Identification) ที่เกิดขึ้นหรืออาจจะเกิดขึ้นหากองค์กรไม่เปลี่ยนแปลงวิธีการคิด และวิธีการทำงานของบุคลากรในองค์กร ความหมายของการพัฒนาองค์กร

การพัฒนาองค์กรเป็นผลมาจากการที่บรรดานักปฏิบัติการทางด้านการจัดการและนักวิชาการโดยเฉพาะด้านพฤติกรรมศาสตร์ได้คิดค้นหาเทคนิคใหม่ๆ ในอันที่จะเอื้ออำนวยประโยชน์ต่อการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงองค์การให้ดีกว่าแบบเดิมที่เป็นอยู่ แนวความคิดและวิธีการใหม่นี้ได้มุ่งไปสู่การปรับปรุงและเปลี่ยนแปลง “องค์กร” เพื่อประสิทธิผล และความเจริญเติบโตขององค์กรโดยส่วนรวม แนวความคิดเชื่อว่าสามารถจะแก้ไขข้อบกพร่อง และความไร้ประสิทธิภาพของ

เทคนิคในการเปลี่ยนแปลงในแนวเก่าได้เป็นอย่างดี และได้รับการขนานนามว่า “การพัฒนาองค์กร” หรือที่ภาษาอังกฤษเรียกว่า “Organization Development” และเรียกสั้นๆ ว่า “OD” อย่างไรก็ตาม ถ้าพิจารณาถึงความหมายของคำว่า “การพัฒนาองค์กร” ย่อมมีหลายแนวด้วยกัน เช่น การพัฒนาองค์กร หมายถึงความพยายามในการเปลี่ยนแปลงอย่างมีแผนไว้ล่วงหน้าเกี่ยวกับองค์กรโดยส่วนรวมทั้งหมดเริ่มดำเนินการจากฝ่ายจัดการระดับสูงเพื่อเพิ่มพูนประสิทธิผลและประสิทธิภาพขององค์กรโดยวิธีการใช้เครื่องมือสอดแทรกอย่างมีแผนในกระบวนการต่างๆ ภายในองค์กร อาศัยความรู้จากพฤติกรรมศาสตร์อีกแนวหนึ่ง การพัฒนาองค์กรหมายถึง เป็นการตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลง เพื่อมุ่งที่จะเปลี่ยนความเชื่อเจตคติ ค่านิยม และโครงสร้าง ในอันที่จะให้องค์กรปรับตัวให้เข้ากับวิทยาการใหม่ๆ ตลอดจนการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว

แนวสุดท้ายการพัฒนาองค์กรเป็นความพยายามที่ต้องใช้ระยะเวลาอันยาวนาน เพื่อที่จะปรับปรุงความสามารถขององค์กรให้พร้อมเพื่อต้อนรับการเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อม ทั้งภายนอกและภายในองค์กรเองตลอดจนเป็นการปรับปรุงความสามารถขององค์กรในการแก้ปัญหาต่างๆ ในองค์กร

จากความหมายและองค์ประกอบต่างๆ พอสรุปถึงความหมายของการพัฒนาองค์กรได้ คือเป็นความพยายามในการเปลี่ยนแปลงอย่างมีแผนไว้ล่วงหน้าในองค์กรเป็นเรื่องเกี่ยวกับระบบทุกระบบที่ประกอบกันขึ้นเป็นองค์การโดยอาศัยผลของความรู้จากพฤติกรรมศาสตร์เข้ามาสอดแทรกในกระบวนการต่างๆ ขององค์กรที่เกี่ยวข้องกับการเปลี่ยนแปลงในกระบวนการต่างๆ ขององค์กรที่เกี่ยวข้องกับการเปลี่ยนแปลงเพื่อวัตถุประสงค์ในการเจริญก้าวหน้าของส่วนต่างๆ ภายในองค์กรเพื่อเพิ่มพูนประสิทธิภาพ – ประสิทธิภาพ ตลอดจนความสามารถในการปรับตัวขององค์กรให้เข้ากันได้กับสภาพแวดล้อมภายนอกที่เปลี่ยนแปลง

ความหมายและแนวคิดของการพัฒนาองค์กร

ได้มีนักวิชาการหลายท่านได้เคยให้ความหมายเกี่ยวกับการพัฒนาองค์กรไว้หลายแนวความคิดด้วยกัน ตัวอย่างเช่น

1. การพัฒนาองค์กร คือ ความพยายามอย่างมีแผน ที่มุ่งให้เกิดการเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมขององค์กร เป็นความพยายามที่จะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงระบบขององค์กร ทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ ควรมุ่งเน้นที่การเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมขององค์กรเป็นหลัก ไม่ใช่การมุ่งเน้นที่การเปลี่ยนแปลงของบุคคล แต่การเปลี่ยนแปลงของบุคคลที่เกิดขึ้น เป็นผลพลอยได้ของการเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมขององค์กร

2. การพัฒนาองค์กร คือ กระบวนการปรับปรุงองค์กรให้กลับสู่สภาวะใหม่ที่เหมือนเดิมหรือดีกว่าเดิม โดยมุ่งที่ความกล้าในการยอมรับการเปลี่ยนแปลง เน้นให้องค์กรมีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ที่จะนำเอาความใหม่และแปลกทั้งทางด้านเทคนิค วิทยาการ และทรัพยากรมนุษย์ที่มีค่ามาสู่องค์กร

3. การพัฒนาองค์กร คือ กระบวนการปรับปรุงประสิทธิภาพขององค์กร โดยใช้การวิจัยเชิงแก้ปัญหา ซึ่งมีลักษณะเป็นกระบวนการการแก้ปัญหามีระบบเชิงวิทยาศาสตร์ ซึ่งมีขั้นตอนดังนี้

- 3.1 การวิเคราะห์ปัญหาเบื้องต้นขององค์กร
- 3.2 การเก็บรวบรวมข้อมูลจากองค์กร
- 3.3 การป้อนข้อมูลย้อนกลับให้แก่องค์กร
- 3.4 การสำรวจปัญหาขององค์กรจากข้อมูลที่ได้รับทั้งหมด
- 3.5 วางแผนปฏิบัติการ
- 3.6 ลงมือปฏิบัติการ

จากความหมายข้างต้น สรุปได้ว่า การพัฒนาองค์กร หมายถึง ความพยายามอย่างมีแผนและต่อเนื่อง เพื่อก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทั่วทั้งระบบ โดยมุ่งเน้นการเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมขององค์กร เพื่อการเพิ่มประสิทธิภาพและประสิทธิผลขององค์กร ทั้งนี้ต้องได้รับความเห็นชอบและสนับสนุนจากผู้บริหารระดับสูง และต้องใช้เครื่องมือและเทคนิคทางด้านพฤติกรรมศาสตร์ ประกอบกระบวนการวิจัยเชิงแก้ปัญหาเป็นแม่แบบ(ร.ศ.ชจรศักดิ์หาญณรงค์, เอกสารประกอบการฝึกอบรม"การพัฒนาองค์กร", สำนักฝึกอบรม สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์)

วัตถุประสงค์ของการพัฒนาองค์กร

การพัฒนาองค์กรนั้นควรมุ่งเพื่อพัฒนาการทำงานเป็นทีมให้มีประสิทธิภาพเนื่องจากวัตถุประสงค์ของกลุ่มย่อยและกระบวนการหรือวิธีการดำเนินงานให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ของกลุ่มย่อยนั้น หากมีความขัดแย้งกันระหว่างกลุ่ม หรือขัดแย้งกับวัตถุประสงค์ขององค์การเอง จะเป็นหนทางสู่ความล้มเหลวขององค์การโดยส่วนรวมได้ ดังนั้นการพัฒนาองค์กร จึงควรมุ่งความสนใจไปที่การวางเป้าหมาย และการวางแผนในการสร้างวัตถุประสงค์ขององค์การอย่างมีระบบ ทั้งนี้ต้องหมายรวมถึงการมีส่วนร่วมของผู้นำการเปลี่ยนแปลงต้องเข้ามามีบทบาทและหน้าที่ ในการกระตุ้นให้องค์การสามารถสร้างวัตถุประสงค์ขึ้นทั้ง 3 ประเภท คือ

1. วัตถุประสงค์ของสมาชิกทุกคนในองค์กร

2. วัตถุประสงค์ของทีมงาน

3. วัตถุประสงค์ขององค์กร

วัตถุประสงค์อย่างกว้าง ๆ ของการพัฒนาองค์กรโดยทั่ว ๆ ไปแล้ว จะคล้ายคลึงกัน ซึ่งพอสรุปได้ดังนี้

1. เพื่อสร้างเสริมความมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลขององค์กร

2. เพื่อให้องค์กรสามารถปรับตัวได้อย่างรวดเร็วและอยู่รอดเมื่อต้องประสบกับปัญหาและการเปลี่ยนแปลง

3. เพื่อพัฒนากระบวนการทำงานอย่างมีแผนและส่งเสริมการมีส่วนร่วมในวัตถุประสงค์ขององค์กรร่วมกัน

4. เพื่อมุ่งปรับปรุงเปลี่ยนแปลงแก้ไขวัฒนธรรมที่ล้าสมัย ไร้สาระ ชัดต่อความเจริญขององค์กร โดยมุ่งเน้นที่ผลสำเร็จของงานที่บรรลุตามเป้าหมายมากกว่าวิธีการ

5. ควรมุ่งส่งเสริมหลักการทำงานที่เน้นหลักการมากกว่าตัวบุคคล

6. ควรเน้นทั้งปริมาณงานและความรู้สึกของคนไปพร้อมๆ กัน

7. ควรส่งเสริมการกระจายการตัดสินใจออกไปจากส่วนกลางให้มากที่สุด มุ่งให้การตัดสินใจเกิดขึ้นในจุดที่มีข้อมูลพร้อมที่จะทำการตัดสินใจให้เป็นผู้รับผิดชอบในการตัดสินใจ

8. ควรมุ่งส่งเสริมให้สมาชิกขององค์กรทุกคนตระหนักในภาระความรับผิดชอบต่อตำแหน่งและหน้าที่

9. มุ่งดำเนินการสร้างสรรค์ให้บรรลุวัตถุประสงค์ขององค์กร ไม่เดินสวนทางกับ

วัตถุประสงค์ขององค์กร คือมุ่งประสานเป้าหมายของบุคคลกับเป้าหมายขององค์กรเข้าด้วยกัน

ปัจจัยสำคัญที่ก่อให้เกิดการพัฒนาองค์กร

1. ความเจริญก้าวหน้าอย่างรวดเร็ว ทางด้านวิทยาการสมัยใหม่

2. ความล้าสมัยอย่างรวดเร็วของผลผลิตหรือผลิตภัณฑ์

3. การเปลี่ยนแปลงทางด้านทัศนคติและค่านิยมของกลุ่ม

4. ปัญหาขององค์กร แบบระบบราชการ

5. ผลจากทฤษฎีการบริหาร ที่เปลี่ยนแปลงจากแนวการบริหารเชิงวิทยาศาสตร์

6. ผลจากการฝึกอบรมโดยใช้ห้องปฏิบัติการ

7. ผลจากวิธีการสำรวจข้อมูลและการส่งข้อมูลย้อนกลับ และ

8. ผลจากระบบเทคนิคและสังคม

คุณลักษณะของการพัฒนาองค์กร

จำแนกคุณลักษณะที่สำคัญของการพัฒนาองค์กรได้ดังนี้การพัฒนาองค์กรจะต้องเกิดขึ้นกับองค์การทั้งหมด(Whole Organization หรือ Entire organization)การพัฒนาองค์กรการเน้นความเป็นระบบ(System-Oriented)ซึ่งความเกี่ยวข้องเหล่านี้จะต้องเป็นทั้งโครงสร้างกระบวนการและทัศนคติการพัฒนาองค์กรเป็นปัจจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) กล่าวคือ การพัฒนาองค์กรเป็นไปตามสถานการณ์ที่เกิดขึ้นจริงการพัฒนาองค์กรเป็นการแก้ปัญหา (Problem solving) ช่วยปรับองค์การให้เข้ากับปัญหาโดยปราศจากความขัดแย้งหรือผลกระทบที่รุนแรงการพัฒนาองค์กรเป็นการใช้กระบวนการหมู่พวก (Group Process)ด้วยการวิพากษ์วิจารณ์เป็นกลุ่ม การร่วมกันแก้ไขความขัดแย้งและการประจันหน้ากันและพยายามสร้างความสัมพันธ์

การพัฒนาองค์กรขึ้นอยู่กับข้อมูลย้อนกลับ (Feedback) ผู้บริหารนำข้อมูลมาพิจารณาและผสมผสานกันเพื่อการตัดสินใจที่จะทำสิ่งหนึ่งสิ่งใดที่บุคคลเหล่านั้นมีส่วนร่วมและพอใจในการตัดสินใจนั้นการพัฒนาองค์กรจะให้การเรียนรู้เชิงประสบการณ์ (Experiential Learning) มีลักษณะทำงานอย่างมีประสิทธิภาพมากกว่าที่จะเป็นผู้เชี่ยวชาญในการทำงาน

การพัฒนาองค์กรเน้นสถานการณ์(Contingency Oriented) มีลักษณะที่สอนให้คนมีความยืดหยุ่น รู้จักประยุกต์ใช้หลักการและปรับปรุงการปฏิบัติการให้เหมาะสมกับสถานการณ์การพัฒนาองค์กรใช้เป็นตัวกลางในการเปลี่ยนแปลง (Change Agent) หรือเป็นที่ปรึกษา (Consultant) สำหรับกลุ่มผู้มีส่วนร่วม

การพัฒนาองค์กรมุ่งที่จะผสมผสานองค์ประกอบที่สำคัญ 4 ประการ คือ

คน (People) โครงสร้าง (Structure) วิทยาการสมัยใหม่ (Technology) และสังคมสงเคราะห์ (Social System) ขององค์กรเข้าด้วยกันองค์กรที่ควรได้รับการแก้ไขด้วยการพัฒนาองค์กรการตัดสินใจว่าจะใช้แผนการพัฒนาองค์กรแก่องค์กรใด ขึ้นอยู่กับปัญหาที่เกิดขึ้น และปัญหาที่เป็นสิ่งบอกเหตุสำคัญที่ควรแก้ไข เช่น

1. หลักการและวิธีการบริหารไม่ดี ทำให้องค์กรไม่สามารถปฏิบัติการกิจให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้
2. ขาดความร่วมมือประสานงานระหว่างหน่วยงาน
3. อำนาจหน้าที่ขององค์กรกำหนดไว้ไม่แน่ชัด
4. หน่วยงานไม่ทำงานตามหน้าที่ความรับผิดชอบที่วางไว้ มีการแย่งอำนาจกันในระหว่างหน่วยงาน

5. บรรยากาศในการทำงานเต็มไปด้วยการแข่งขัน ซึ่งดีซึ่งเด่น มีการอิจฉาวิชา
 6. ขาดแรงจูงใจในการทำงาน เฉื่อยชา ไม่กระตือรือร้น ขาดความคิดริเริ่ม ทำงานแบบ
 เข้าชามเย็นชาม

7. คนทำงานมุ่งทำงานเพื่อสนองความต้องการของตนเองมากกว่าองค์กร
8. ภาพพจน์ขององค์กรไม่ดีในสายตาของคนอื่น
9. มีปัญหาต่าง ๆ มาก คั่งค้างและสะสมไม่ออก
10. ต้องการเปลี่ยนทัศนคติของคนในองค์กร
11. ขาดคณะที่ปรึกษาสำหรับผู้บริหาร หรือคณะที่ปรึกษาไม่มีประสิทธิภาพเพียงพอ
12. ต้องการการวางแผนงานที่ดีกว่า
13. ต้องการเปลี่ยนกลวิธีในการบริหารงาน
14. ต้องการเปลี่ยนโครงสร้างและนโยบายขององค์กร
15. ต้องการปรับตัวให้เข้ากับสิ่งแวดล้อม

ผลดีของการพัฒนาองค์กร

การพัฒนาองค์กรจะเป็นกลไกชักนำให้สมาชิกขององค์กรได้มีส่วนร่วมและมีส่วนร่วม
 ทำให้สามารถใช้ข้อเสนอแนะ และการแนะนำปรึกษาจากภายนอกได้จะเป็นเครื่องมือชี้แนวทางในการ
 ปฏิบัติงานของบุคคลให้บรรลุเป้าหมายให้ผู้ปรับปรุงพฤติกรรมในการบริหารงานจะช่วยเสริมสร้าง
 การมีส่วนร่วมในการบริหารจะช่วยให้เกิดความร่วมใจในการทำงานเป็นกลุ่มเปิดโอกาสให้บุคคลใน
 หน่วยงานได้รับประสบการณ์มากขึ้น

การพัฒนาองค์กรเกิดขึ้นจากความเชื่อที่ว่าองค์กรทั้งองค์กรจะต้องเปลี่ยนแปลงมุ่งหวัง
 การทำงานให้ประสบความสำเร็จตามวัตถุประสงค์โดยกลุ่ม จะต้องได้รับการฝึกอบรม การเรียนรู้ที่
 เหมาะสมและสอดคล้องกับความต้องการขององค์กร

วิสัยทัศน์

วิสัยทัศน์ในการพัฒนาเทศบาลตำบลบึงกาฬ “ บึงกาฬเมืองน่าอยู่ เชิดชูประเพณี งาม
 ล้ำสิ่งแวดล้อม ”

พันธกิจ

1. จัดให้มีการพัฒนาเทศบาลไปสู่เมืองน่าอยู่
2. จัดให้มีระบบโครงสร้างพื้นฐาน
3. ให้มีการอนุรักษ์วัฒนธรรมประเพณีท้องถิ่น

4. ส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมจารีตประเพณี และภูมิปัญญาท้องถิ่น
5. การส่งเสริมการศึกษา
6. ส่งเสริมการบริหารจัดการและการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
7. บำรุงส่งเสริมคุณภาพชีวิต
8. ประชาชนมีรายได้เพียงพอ

โครงการที่เกี่ยวข้อง

คู่มือ ดุลยเกษม (2552, หน้า 10) การประเมินโครงการที่จะมีประโยชน์ต่อสังคม

ประกอบหลักอย่างน้อยสองด้าน คือ

1. เจ้าของโครงการอันได้แก่ผู้บริหารโครงการและผู้ให้ทุนสนับสนุนโครงการมีความจริงใจที่จะใช้ผลการประเมินมาเป็นกลไกอย่างหนึ่งในการปรับปรุงพัฒนาการดำเนินโครงการให้มีประสิทธิภาพและมีคุณภาพ ถ้าเจ้าของโครงการไม่สนใจคุณภาพเสียแล้ว การประเมินโครงการก็ไม่มีประโยชน์

2. นักประเมินต้องมีความรู้ความสามารถในวิธีวิทยาการประเมินและมีเข้าใจในเนื้อหาของสาระของโครงการที่ทำการประเมินทั้งในระดับกว้างและระดับลึกอย่างพอเพียง การได้นักประเมินที่เป็นเพียงนักเทคนิคจะไม่มีประโยชน์ในการทำการประเมินโครงการ ที่สำคัญนักประเมินโครงการต้องรับทำโครงการประเมินด้วยความเข้าใจว่าผลการประเมินจะเป็นส่วนช่วยให้การดำเนินโครงการประเมินมีประสิทธิภาพและมีคุณภาพมากขึ้น มิใช่รับทำประเมินเพียงเพราะเป็นงานที่ช่วยเพิ่มรายได้ให้กับผู้รับทำการประเมินเท่านั้น อย่างไรก็ดี ผู้รับผิดชอบโครงการหรือผู้ว่าจ้างก็ชอบที่จะเห็นคุณค่าของผลงานการประเมิน (ของนักประเมินที่มีฝีมือ) ด้วยเช่นเดียวกัน

ด้วยเหตุดังนั้นจึงมีความจำเป็นและมีความสำคัญมากในการสร้างความเข้าใจและพัฒนาให้นักประเมินโครงการที่มีความรู้ความสามารถและมีทัศนคติต่อการประเมินที่ถูกต้องให้มากขึ้น ในสังคมไทย เพราะในปัจจุบันมีโครงการจำนวนมากที่ใช้เงินภาษีอากรราษฎรทั้งทางตรงและทางอ้อมจึงต้องช่วยให้ผู้รับผิดชอบมีความรับผิดชอบและรับผิดชอบต่อโครงการอย่างแท้จริง

(Accountable to the tax-payers) การทำการประเมินโครงการที่ดี ควรจะเป็นการทำงานร่วมกันอย่างใกล้ชิดระหว่างเจ้าของโครงการกับนักประเมิน เพื่อจะได้เข้าใจถึงเจตนารมณ์ของการประเมิน รู้และเข้าใจถึงเป้าประสงค์ของการประเมิน เพื่อจะได้ผลการประเมินที่ดีและสามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้จริง

โครงการแข่งขันเรือประจำปี ของจังหวัดพิจิตร วัตถุประสงค์ต่าง ๆ นั้นนับว่าเป็นปกติวิสัย แต่วัดใดที่จัดให้มีการแข่งเรือและมีคู่เรือชิง เดิมพันแล้ว จะทำให้งานแข่งเรือของวัด นั้น ๆ มีชีวิตชีวาขึ้นมาทันทีเพราะ จะเป็นการดึงดูดผู้ชมเข้าไป ชมการแข่งขันกันมาก ฉะนั้น การแข่งขันเรือที่มีการเดิมพัน จึงจัดได้ว่าเป็นการแข่งขันเรือครั้งสำคัญ

การแข่งขันเรือชิงเดิมพันในสมัยก่อนมีน้อยมากและเดิมพันก็น้อย เช่น เรือไกรทอง ของวัดหัวดง อำเภอเมือง จังหวัด พิจิตร เคยพาย เดิมพันกับ เรือเพชรน้ำค้าง จังหวัด สิงห์บุรี เรือธนูทอง พายเดิมพันกับเรือศรีธรรมา เรือแม่ขวัญ มงคลทอง พายเดิมพัน กับเรือประกายเพชร เรือประกายเพชร พายเดิมพันกับเรือฝ่องนภา เรือแม่ขวัญมงคล ทองพายเดิมพัน กับเรือ เทวินันทวัน เพชรน้อยและช้างแก้ว แต่การพายในครั้งนั้น ๆ ไม่ค่อยเป็นข่าว โด่งดังอะไรมากนัก เพราะยังขาด การประชาสัมพันธ์งาน

การแข่งขันเรือเดิมพันที่แพร่หลายในปัจจุบันเกิดจากทางวัดราชช้างขวัญซึ่งเป็นวัดหนึ่งในจังหวัดพิจิตรที่กล้าจัดเป็น ครั้ง สำคัญที่รวบรวมไว้ใน ประวัติการแข่งเรือและเป็นวัดแรกที่กล้าลงทุน ชิงเรือต่างจังหวัด มาพายเดิมพัน กับเรือดัง ของจังหวัดพิจิตร นั่นก็คือในปี พ.ศ.2522 ผู้ใหญ่สมพงษ์ ทิมพงษ์ ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 1 ตำบลปากทาง ซึ่งเป็นประธาน จัดงาน แข่งเรือประเพณีของวัดราชช้างขวัญได้เชิญเรือศรีสุริโยทัยจากวัดจุฬามณี อำเภอบางบาล จังหวัด พระนครศรีอยุธยา ซึ่งมีผู้ใหญ่วิล แสงจักร เป็นผู้จัดการ โดยคิดค่าลากจูงเป็นเงินสด 20,000.- บาท มาพายเดิมพัน กับเรือ แม่พิกุลทอง จากวัดบึงตะโกน อำเภอเมือง จังหวัดพิจิตร ซึ่งมีคุณเผือก จิตรากร เป็นผู้จัดการเรือ โดยคิดค่าลากจูง 5,000.- บาท พายชิงรางวัลเงินสด 200,000.- บาท (พายเดิมพันข้างละ 100,000.- บาท) และได้เชิญคุณไพฑูริย์ แก้วทอง ในสมัยนั้น เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร จังหวัดพิจิตร มาเป็นประธานตัดสินเรือครั้งนี้ ผลปรากฏ ว่าในเที่ยว แรกเรือแม่พิกุลทอง จากจังหวัดพิจิตรเป็นฝ่ายชนะ ในเที่ยวที่ 2 เรือศรีสุริโยทัยเป็นฝ่ายชนะ จึงยกเลิกเดิมพันกันไป หลังจากปี 2522 เป็นต้นมา การพายเรือเดิมพันจึงได้ระบอบแพร่หลายจากวงเงินหมื่นเป็นแสน เป็นล้านและเป็นสิบล้าน

ในปี พ.ศ.2523 เป็นปีที่มีการแข่งเรือครั้งสำคัญที่สุด จะนับว่าเป็นครั้งประวัติศาสตร์ที่ขณะนี้ยังหาเรือคูใดลบสถิติ เงินเดิมพันไม่ได้ นั่นคือ ทางวัดท่าหลวงได้จัดงานแข่งเรือประจำปีและจัดให้มีเรือคู่พิเศษพายชิงรางวัลเงินสด 3 ล้านบาท ระหว่างเรือศรทอง จากวัดวังกลม อำเภอเมือง จังหวัดพิจิตร ซึ่งมีคุณประทีป ชัยสุวิรัตน์ เป็นผู้จัดการเรือ พายกับ เทวินันทวัน ซึ่งมีคุณสมชาย ฤกษ์วรารักษ์ หรือรู้จักกันดีในนามของเสี่ยแหยม เป็นผู้จัดการ ผลการแข่งขัน ปรากฏว่า เรือเทวี

นั้นทวนันชนะทั้ง 2 เทียว ได้รับเงินรางวัลไป ในเวลา 2 เดือนต่อมาเรือคู่นี้ได้พบกัน อีกครั้งหนึ่ง ที่สนามวัดเกาะหงษ์ อำเภอเมือง จังหวัดนครสวรรค์ ซึ่งการพบกันครั้งนี้ นับว่าเป็นประวัตินิการณที่มีการเล่นเดิมพันกันสูงสุด ทางคณะกรรมการ ได้จัดโต๊ะมุน้ำเงินรับเก็บเดิมพันทั้ง 2 ฝ่าย ฝ่ายใดเงินเดิมพันเข้ามากี่จะ ประกาศให้ฝ่ายตรงข้าม นำเงินเข้าไปประกบ สรุปรวม เรือคู่นี้ พายกันครั้งนั้นประมาณ 10 ล้านบาท ผลก็ปรากฏว่า เรือศรทอง จากวัดวังกลม อำเภอเมือง จังหวัดพิจิตร ล้างแค้นได้สำเร็จเอาชนะเรือเทวีนันทวัน ทั้งสองเทียว ซึ่งเป็นปมปริศนาของคนพิเศษชายชาวยุ จังหวัดอ่างทอง มาจนทุกวันนี้

ในปี พ.ศ.2524 ทางวัดท่าหลวง อำเภอเมือง จังหวัดพิจิตร ได้จัดงานแข่งเรือประเพณีขึ้น โดยมีคูเรือคู่พิเศษซึ่งรางวัล เงินสด 100,000.- บาท ระหว่างเรือแม่ขวัญมงคลทอง อำเภอเมือง จังหวัดพิจิตร กับเรือกิจสังคม จากวัดเกาะหงษ์ อำเภอเมือง จังหวัดนครสวรรค์ ผลปรากฏว่าเรือ แม่ขวัญมงคลทองชนะทั้ง 2 เทียว ได้รับรางวัลเงินสด 100,000.- บาท ไป และในปีนี้อีกคู่ได้ไปพายแก้มือกันที่วัดตะเคียนเลื่อน อำเภอเมือง จังหวัดนครสวรรค์ ซึ่งรางวัลเงินสดเท่าเดิม ผลปรากฏว่าในเทียวแรกเรือกิจสังคมเป็นฝ่ายชนะ แต่ในเทียวที่สองเรือแม่ขวัญมงคลทองเป็นฝ่ายชนะจึงได้ชนะ จึงได้ยกเลิก เดิมพันกันไป

การสร้างเรือเข้าทำการแข่งขันในสมัยปัจจุบันของจังหวัดพิจิตร คงจะเป็นไปได้ยาก ทั้งนี้เพราะป่าถูกปิดทำให้ การชักลากไม้ไม่สะดวก ชาวเรือยาวทั้งหลาย มีแต่คิดหา วิธีนำเอาเรือยาวเก่ามาทำการซ่อมแซมใหม่ดังเช่นในปี พ.ศ.2533 ชาวเรือยาวของจังหวัดพิจิตรมีการซ่อมแซมเรือเก่ามาทำการแข่งขัน หลายลำด้วยกัน เพราะการซ่อม เรือเก่าราคาซ่อมยังถูกกว่าการซุดเรือใหม่ มากกมาย อย่างน้อย ๆ การซุดเรือยาวแต่ละลำต้อง ใช้เงินเป็นแสนบาท แต่การ ซ่อมเรือเก่ามาแข่งขันนั้นอาจจะใช้เงินเป็นหมื่น ๆ บาทเท่านั้นเอง เท่าที่เก็บรวบรวมข้อมูลในปี 2533 มีเรือระดับแชมป์ทำการซ่อมแซม เพื่อเข้าทำการ แข่งขันหลายลำด้วยกัน

เรือธนูทองจากวัดรังนก อำเภอสามง่าม เรือแม่ตะเคียนทองจากวัดจรเข้มดม อำเภอสามง่าม เรือเพชรชมพู จากวัด บางมูลนาก อำเภอบางมูลนาก เรือแม่ พิกุลทองจากวัดบึงตะโกน อำเภอเมือง เรือแม่ขวัญมงคลทอง 3 ปีซ้อนจากวัด ราชข้างขวัญ อำเภอเมือง เรือศรทอง นักล่าเดิมพันเงินล้านจากวัดวังกลม อำเภอเมือง เรือขุนไกร จากวัดหงษ์ อำเภอเมือง และอีกหลายลำที่กำลังเตรียมการอยู่ มิใช่เรือยาวของชาวจังหวัดพิจิตรเท่านั้นชาวเรือจังหวัดอื่นก็คิดซ่อมแซม เรือเข้าทำการแข่งขันเหมือนกัน เช่น เรือศรีสุนทร จากวัดบ้านสร้าง อำเภอโพธิ์ทอง จังหวัดอ่างทอง ก็ซ่อม

ใหม่ และ เปลี่ยนชื่อเสียเลย โดยใช้ชื่อ ว่าธงชัย ในการขุดเรือยาวใหญ่มีชาวเรือยาวหลายราย
 อยากรจะขุด แต่ตั้งที่กล่าวมาการหาไม้มากมายเพราะป่าถูกปิด ไม้แต่ละต้น ที่นำมาขุดใช้ขุดเรือ
 จะต้องยาวถึง 14 วาเศษ และต้องใช้ไม้ขนาดใหญ่ด้วย จึงทำให้การขุดเรือ ใหม่เป็นไปได้ยาก
 นอกจากนี้ราคาค่าขุดเรือในปัจจุบันของจังหวัดพิจิตรก็ตกวาละประมาณ 7,000-8,000 บาท แต่
 อย่างไรก็ตามยังมีชาวเรือต่างจังหวัดคิดขุดเช่นในภาคอีสานมีขุดใหม่หลายลำ เช่น เรือนารายณ์
 ประสิทธิ์ จากวัดต้นตาล อำเภอเสนาให้ นอกจากนี้ชาวกระทุ่มแบนจังหวัดสมุทรสาครก็ขุดเรือยาว
 ใหญ่ซึ่งขุดอยู่จังหวัดระยองจำนวนหนึ่งลำ ทางกองทัพเรือ ก็ขุดเสร็จลงน้ำอีกหนึ่งลำ

ในปี พ.ศ.2533 เรือของจังหวัดพิจิตรได้ทำการขุดเรือใหม่เพื่อไว้ต่อกรกับเรือต่างจังหวัด
 ถึง 4 ลำด้วยกัน ซึ่งจะขอนำ รายละเอียดมาแล้ว ผู้กั้นฟังดังนี้.- ลำแรกเป็นเรือที่ชาวบ้านหัวดง
 อำเภอเมือง สร้างขึ้นใหม่ก็คือเรือเพชรไกรทอง ซึ่งได้ขุดจากไม้ตะเคียนทองลำต้นขนาด 15 ก่าข้าง
 ไม้ มีความยาว 14 วา 9 นิ้ว กว้าง 43.5 นิ้ว ไม้ที่นำมาขุดได้มาจากเขตติดต่อของหมู่บ้านรักไทยกับ
 หมู่บ้าน ร่มเกล้า อำเภอชาติตระการ จังหวัดพิษณุโลก ผู้ที่มีความสามารถไปนำไม้ มาขุด คือนาย
 เลิศ โพนามาต กับนายเล็ก บุญม่วง และได้นำไม้มาถึงวัดหัวดงเมื่อวันที่ 25 สิงหาคม 2532 เริ่มทำ
 การขุดเมื่อวันที่ 19 ตุลาคม 2532 โดยมีนายเลิศ โพนามาต เป็นหัวหน้าช่าง มีนายจัด วิเชียรสวรรค์
 เป็นรองหัวหน้าช่าง และมีช่างลูกมืออีกหลายคนคือนายบุญธรรม สิงห์พรม นายเชื้อ ทิมอ่อง นาย
 วิเชียร วิเชียรสวรรค์ นายสุข ฤกษ์ดี ทำการขุดเสร็จเรียบร้อยเมื่อวันที่ 29 พฤศจิกายน 2532 โขนหัว
 เรือ ทำด้วยไม้กระทอนที่ได้จากบ้านนายสวัสดิ์ พูลคล้าย โขนท้ายเป็นไม้ลำโรงที่ได้จากวัดเขารูป
 ช้าง ไม้กงเรือเป็นไม้ประดู่ ที่ได้ มาจากวัดบึงนาราง รวมแล้วเรือเพชรไกรทองได้ ไม้มาประกอบเป็น
 เรือหลายหมู่บ้าน ด้วยกัน ความยาวตลอดโขนหัว ถึงโขนท้าย ยาว 17 วา 3 ศอก 13 นิ้ว เผอิญขุด
 เสร็จเมื่อวันที่ 29 พฤศจิกายน 2532 บรรดาชาวบ้านหัวดงจึงนำเลขเศษ 13 นิ้ว ไปเสี่ยงโชคเมื่อ
 วันที่ 1 ธันวาคม 2532 เลขท้าย 2 ตัวล่างออกเป็น13พอดิบพอดิทำให้รวมกันไปหลายรายนับว่า
 อัศจรรย์ยิ่ง

ในการสร้างเรือเพชรไกรทองต้องหมดค่าใช้จ่ายไปรวมทั้งสิ้นประมาณ 120,000.- บาท
 ซึ่งก็มีคุณนงเล็ก สดสีและคุณ สายพิณ พหลโยธิน บริษัท ที.ซี. มัยชิน หรือเรารู้จักกันในนามกระทิง
 แดง บริจาคเงินสดมา 90,000.- บาท นอกจากนี้ก็มี คุณสมาน (เม็ง) เจียมศรีพงษ์ มอบเงินสดให้
 อีก 10,000.- บาท ที่เหลือ นอกนั้นพ่อค้าประชาชนชาวบ้านหัวดงช่วยกันบริจาค เมื่อขุดเสร็จแล้ว
 คณะกรรมการจึงได้ประชุมเพื่อตั้งชื่อเรือโดยท่านเจ้าอาวาสวัดหัวดงเป็นประธานในการประชุม ที่
 ประชุมมีมติตั้งชื่อเรือลำใหม่ว่า "เพชร ไกรทอง" คำว่าเพชร หมายถึงองค์หลวงพ่อเพชร ซึ่งเป็นที่

เคารพสักการะของ ชาวจังหวัดพิจิตรและเพชรบูรณ์มีความหมายอีกนัยหนึ่งคือเป็นเครื่องประดับที่
 แข็งที่สุด สำหรับคำว่าไกรทองนั้นเป็น ชื่อเรือดั้งเดิมของวัดหัวดงและไกรทองก็เป็นพระเอกใน
 เรื่องไกรทอง ซึ่งพระราชนิพนธ์โดย พระบาท สมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัยอีกด้วย

ในการลงน้ำได้จัดพิธีใหญ่โต โดยเริ่มกระทำพิธีทางพุทธ เมื่อเวลา 13.39 น. และเริ่มทำ
 พิธีทางพรหมเมื่อเวลา 14.00 น. มีคุณสุพงษ์ ศรีลัมภ์ ผู้ว่าราชการ จังหวัดพิจิตรสวมพวงมาลัยและ
 ผ้าแพรที่โคนหัวและเจิมหัวเรือมีคุณวิโรจน์ ใจนวาส นายอำเภอเมืองพิจิตร คุณทวีป กันแดง
 ศึกษาธิการจังหวัดพิจิตร พ.ต.ท.ประคอง อาจคงหาญ สวป.สภ.อ.เมืองพิจิตร และตัวแทนเรืออีก
 หลายลำมาร่วมสวมพวงมาลัย หลังจากปะพรมน้ำมนต์แล้วได้ ยกเรือ ลงแตะพื้นน้ำหน้า วัดหัวดง
 เมื่อเวลา 14.29 น. ต่อมาที่สร้างขึ้นใหม่ก็คือเรือเทพเทวฤทธิ์ของชาววัดหาดมูลกระบือ อำเภอเมือง
 จังหวัดพิจิตร ซึ่งได้ไม้ตะเคียนทอง มาจากป่าภูฮวด เขตติดต่อกับภูเขา หินล่องกล้า ตำบลบ้านแยง
 อำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก ตัดต้นไม้เมื่อวันเสาร์ที่ 11 กุมภาพันธ์ 2532 ตรงกับวันขึ้น 6 ค่ำ
 เดือน 3 และได้ชักลาก ออกจากป่ามาถึงวัดหาดมูลกระบือเมื่อวันที่ 11 มีนาคม 2533 เริ่มทำการ
 ชุดเมื่อวันที่ 5 ธันวาคม 2532 ช่างชุดก็มีนายฉาย วิจารณ์สว่าง อดีตกำนันตำบล
 ย่านยาว อำเภอเมือง เป็นหัวหน้าช่างและมีช่างลูกมือซึ่งเป็นชาวบ้านวัดหาดมูลกระบืออีกหลายคน
 ช่วยชุด ใช้เวลาในการชุดประมาณ 3 เดือนเศษก็เสร็จ รวมค่าใช้จ่ายไปประมาณ 60,000.- บาท
 การตั้งชื่อเรือเทพเทวฤทธิ์เนื่องจากได้มีการทำพิธีบวงสรวงว่า จะให้ตั้งชื่อว่าอะไรก็ขอให้
 บอกเป็นนิมิต หลังจากทำพิธี บวงสรวงได้ 3 วัน ปรากฏว่าพอดก กลางคืนเกิดนิมิตขึ้น คือ มีคน
 รูปร่างสูงใหญ่แต่งตัวเหมือนนักรบโบราณมีเครื่องแต่งตัว สวยงามมาก ใส่ชฎาหรือมงกุฎถือดาบ
 เป็นแสงวาว ซึ่งเกิดนิมิตอยู่ถึง 3 วัน จึงได้ตั้งชื่อว่า เทพเทวฤทธิ์

เรือเทพเทวฤทธิ์ได้กระทำพิธีลงน้ำครั้งแรกเมื่อวันที่ 20 เมษายน 2533 ตรงกับวันแรม 11
 ค่ำ เดือน 5 ที่กล่าวมาแล้วคือ เรือเพชร ไกรทอง กับเรือเทพ เทวฤทธิ์ เป็นไม้ที่ได้มาจากจังหวัด
 พิษณุโลกทั้ง 2 ลำ และช่างผู้ชุดก็เป็นช่าง จากจังหวัด พิจิตรเหมือนกัน ลำต่อไปที่จะเสนอเป็นเรือ
 ของ จังหวัดพิจิตรที่ได้ไม้มาจากจังหวัดอุตรดิตถ์และชุดโดยช่างทางภาคใต้ เรือของจังหวัดพิจิตรที่
 เกิดขึ้นในปี 2533 และชุดโดยช่างทางภาคใต้คือ เรือปลาลัน ไม้ที่นำมาชุด คือ ไม้ตะเคียนทองที่ได้
 มาจากอำเภอทองแสงขันธุ์ จังหวัดอุตรดิตถ์ ชุดเมื่อวันที่ 19 มีนาคม 2533 โดยนายเอื้อน พรหม
 ขจร จากบ้านพลัดแดง อำเภอหลังสวน จังหวัดชุมพร โดยคิดค่าชุดวาละ 7,000.- บาท ความยาว
 ของตัวเรือ 14 วา 9 นิ้ว ทำการลงน้ำในวันที่ 15 กรกฎาคม 2533 การตั้งชื่อเรือปลาลัน เนื่องจากเรือ
 ลำนี้ได้รับการอุปถัมภ์จากพลตรีสนั่น ขจรประศาสน์ รัฐมนตรีว่าการกระทรวง เกษตรและสหกรณ์

ที่ได้ไม่นำมาขุดเรือ ทางคณะกรรมการจึงตั้งชื่อให้สอดคล้องกับท่าน จึงตั้งชื่อว่า "ปาลัน"
 เรือลำสุดท้ายที่เกิดขึ้นของจังหวัดพิจิตรในปี พ.ศ.2533 ก็เห็นจะได้แก่เรือตรีทอง โดยไม้ที่จะนำมาขุดเรือตรีทอง มาจากแห่งเดียวกับเรือปาลัน คือ จาก อำเภอทองแสงจันทร์ จังหวัดอุตรดิตถ์ จะขุดประมาณเดือนกรกฎาคม พ.ศ.2533 และคิดว่าจะให้เสร็จก่อนงานแข่งขันเรือประเพณีของจังหวัดพิจิตร ซึ่งมีขึ้นระหว่างวันที่ 7-9 กันยายน พ.ศ.2533 ช่างที่จะทำการขุดก็คือช่างทางภาคใต้ ได้แก่ นายเอื้อน พรหมขจร จากบ้านพล้อแดง อำเภอหลังสวน จังหวัดชุมพร ซึ่งรายละเอียดของเรือปาลันและเรือตรีทองได้รับรายละเอียดจากคุณนิวัฒน์ น้อยอำกับคุณนิเวศน์ น้อยอำ ผู้ควบคุมเรือ 2 ลำนี้ จึงขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้ด้วย

จะเห็นได้ว่าในปี พ.ศ.2533 ทางจังหวัดพิจิตรมีเรือขุดใหม่รวม 4 ลำด้วยกันและเป็นการแข่งขันกันระหว่าง ช่างเหนือ กับช่างใต้ว่าใครจะขุดได้แล่นกว่ากัน สนามแรกที่จะประลองก็คงจะเป็นวัดท่าหลวงพระอารามหลวง จังหวัดพิจิตร

